

ANTROPOLOJİNİN BARIŞ OPERASYONLARININ BAŞARISINA ETKİŐİ: SURIYE ANALİZİ

THE IMPACT OF ANTHROPOLOGY ON SUCCESS OF PEACE OPERATIONS: SYRIA CASE STUDY

Dr. Öğr. Üyesi Ayça EMİNOĞLU
Karadeniz Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
aeminoglu@ktu.edu.tr
ORCID:0000-0001-6925-7339

Doktora Öğrencisi Hasan YILMAZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler
hasanyilmaz28@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5947-9501

Öz

Bu çalışmanın amacı, “Antropolojik değerlendirmelerin barış müdahalelerinin başarisına ne oranda katkı sağlayabilmektedir?” sorusuna, ‘hibrit’ (melez) barış inşasına bakarak yanıt aramaktır. Bu kapsamda, alan yazın taraması neticesinde ortaya çıkarılan bulguların, Suriye iç savaşı vaka analizinde teyidine çalışılmıştır. Bu kapsamda, antropolojik çalışmaların hibrit barış inşasında uygulanmasının barış girişimlerine katkı sağlayacağı hipotezinden hareket edilmiştir. Yerelde günlük barışın sağlanmasına katkı sağlayan sivil toplum faaliyetlerince kullanılan antropolojik yaklaşımın, yerelde barışın yapımında görev yapan silahlı kuvvetlerce kullanılmadığı dşnlmektedir. Siyasi müzakereler seviyesinde (ulusal ve uluslararası) ise, ‘yüksek politikalar’ nedeniyle antropolojik yaklaşımların kabul edilebilirliğinin düşük olduğu gözlemlenmektedir. Suriye iç savaşı, sivil toplumun (yerel taban örgütlenmeleri ve hükümet dışı oluşumlar) günlük barışa etkin katkı sağlaması, benzer başarının siyasi müzakereler seviyesinde ve yüksek politikaların emrinde olan silahlı kuvvetlerce elde edilememesi olgusuyla bu bulguları teyit eder niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Hibrit Barış, Antropoloji, atışma özm, Suriye İ Savaşı, Barış İnşası.

Abstract

This study aims to find an answer to the following question: “To what extent can anthropological assessments contribute to the success of peace interventions/operations?” As a methodology, the findings from the literature review were tried to be reaffirmed with the Syrian civil war case. That “application of anthropological approaches within the hybrid peace architecture would contribute to the peace efforts” formed the hypothesis of the study. It is identified that anthropological approaches contribute successfully to ensuring everyday peace at the local level, however, could not be effectively utilized by the armed forces tasked with peace implementation. It is understood that, though there is merit in applying anthropology at the political (national and international) negotiations level, receptivity of such approaches at this level is low due to ‘high politics’. The Syrian civil war case, in which civil society (local and international) contributed effectively to everyday peace, but in which such success could not be obtained at the level of the political negotiations as well as by the armed forces under the orders of high politics at the implementation level, largely confirms these findings.

Keywords: Hybrid Peace, Cultural Anthropology, Conflict Resolution, Syrian Civil War, Peace Building.

1. GİRİŐ

Batı'nın 'liberal barış müdahalesi' başlığı ile önderliğini yaptığı ve daha sonra da yerel aktörlerin bu müdahaleye ve barış süreçlerine dahil edilmesinin önemi vurgulanarak, 'hibrit barış'a dönüşen günümüz barış müdahalelerinin doğası, nedenleri, çeşitleri ve sonuçları konusunda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların liberal barış adıyla tanımlanan grubu, çatışmayla bölünmüş, başarısız veya zayıf devletler ve toprakların demokrasiye dönüştürölmesine ve bu çerçeve de müdahale gerekçelerinin yasal normlara, değerlere ve uluslararası hukuk standartlarına uygunlaştırılmasına odaklanmıştır. Ancak azgelişmiş ya da gelişmekte olan hükümet sistemlerine nekolonyal bir yaklaşım olarak 'demokrasi getirme' sevdası, müdahaleye uğrayan devletlerin, toprakların ve halkların, yeniden siyasi inşasına ilişkin yerelin sesinin dikkate alınacağı hemen hemen hiçbir alan tasavvur etmemiştir. Yani, bu grup literatür, hedef toplumlarda barışın yerleşmesine odaklanmaktan ziyade, müdahalelerin gerekelendirilmesiyle meşgul olmuştur (Doyle, 2001; Chandler, 2004). Dolayısıyla da sürdürülebilir bir barış ortamı sağlamaktan uzak kaldığı gibi, çatışma sorunlarını da kalıcı olarak özümleyememiştir.

Somali, Irak ve Afganistan'daki tecrübeler ortaya çıktıkça, liberal barış müdahalelerinin yukarıdan-aşağıya yaklaşımının, birçok açıdan başarısız olduğu görölmüştür. Sürekli çatışmaya neden olan ve bu çatışmaların sonlandırılması stratejisine müsaade etmeyen yapısından dolayı, bir kısır döngüyle sonuçlandığı çok açıkça görölmektedir. Bu bağlamda, söz konusu eksiklikleri değerlendiren ve 'hibrit barış' kavramını öne çıkaran yeni bir literatür grubu ortaya çıkmıştır. Yakın dönemde bu grup literatür, çoğunlukla yerel aktörlerin barış süreçlerine ve yönetime, hangi noktada, nasıl ve ne kadar katılmalıdır sorularına ağırlık veren ve bu kapsamda, barışın çeşitlerine yönelik bazı modeller ve dinamiklere ilişkin düşünceleri yansıtarak, müdahale ve barış literatüründe ağırlık kazanmıştır (Mac Ginty, 2010; Belloni, 2012; Richmond, 2015; Bargues-Pedreny ve Randazzo, 2018).

Antropoloji disiplininin uluslararası ilişkiler, barış, savaş ve çatışma yönetimi çalışmaları ile ilgisi yeni keşfedilmiş bir durum değildir. Aslında bu çalışmalar, kolonyal ve post-kolonyal akademik araştırmaların kolonyal güçlerin baskınlığını sürdürmesine yönelik gayretlerine bir reçete olacak şekilde ortaya çıkmaya başladığı, 1950-1960'lara kadar geriye gitmektedir (LeVine, 1961). Yine de bu disiplinler arası araştırma çalışmalarının çokluğu ve yoğunluğu son on yılda, özellikle hibrit barış kavramı bağlamında artmıştır. Ayrıca, güvenlik kavramı, eleştirel güvenlik çalışmalarının artışıyla, devlet-ulusal güvenlik düzleminde 'insan güvenliği'ne evirildiğinden, antropolojinin insan güvenliğiyle, kaçınılmaz, ayrılmaz ve temel özellik olarak alakası da yakın dönem akademik çalışmalarda kendisini göstermiştir (Yılmaz, 2015; Bostan, 2016).

Yakın dönem çatışma çözümü ve barış çalışmalarında antropolojik yaklaşımların eksikliği kabul edilmiş ve bu anlamda yeni bir eleştirel perspektif geliştirilmiştir (Richmond, 2018; Scupin, 2017). Bu bağlamda da hibrit barış kavramı, yerelin sürece dahil edilmesi ve yerelle karşı karşıya kalınmasının yanı sıra yerel kültürü, siyasi özelliklerini ve bunlara bağlı olarak barışı ve çatışmayı yorumlama şekillerini kavramak anlamına geldiği için, yapılacak çalışmalara antropolojinin kaçınılmaz olarak dahil olmasının yolunu açmıştır.

Antropoloji ve barışın hibrit şekilleri, antropoloji ve uluslararası ilişkiler / çatışma yönetimine ilişkin Türkçe literatür henüz yeterince bulunmamaktadır. İngilizce olarak da antropolojinin uluslararası ilişkiler disipliniyle, hatta disiplininin alt alanları olan çatışma yönetimi, çatışma çözümü ve barış tesisine etkisine ilişkin literatür geçmişi de çok eski değerdir. Barışın hibrit şekilleri üzerine yapılmış çalışmalar, yerel aktörlerin toplumsal ve kültürel özelliklerini içeren bir barış müdahalesi sürecine odaklanarak, çoğunlukla "zımmen" antropolojinin katkısını barındırmaktadır. Bu araştırma, barışın hibrit şekilleri ve barış müdahaleleri üzerine mevcut araştırmaların tekrarına düşmeden bir adım ileri giderek, antropolojinin barış müdahalelerinin başarisına olası katkıları üzerine bazı çıkarımlarda bulunmayı ve literatüre özgün bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Literatür taraması ile çıkarımlarda bulunmayı hedefleyen bu araştırma, sadece barış müdahalelerinde antropolojinin uygulama alanları üzerine sınırlı bir çalışmadır. "Barış müdahalelerinin başarisına antropolojik değerlendirmeler ne oranda katkı sağlayabilmektedir?" sorunsalı doğrutusunda, barış inşası kapsamında siyasi müzakereler ve sahadaki uygulama boyutlarına odaklanılarak, iki önerme üzerinden bu soruya cevap bulunmaya çalışılacaktır. Bu

önermelerin ilki, uluslararası, küresel ve ulusal aktörlerin tutumları ve yaklaşımlarıyla ilgili olup; “başat aktörler, devletler ve uluslararası örgütlerin savaşın / çatışmanın kökenlerine çare bulmayı tercih ettiğini” iddia etmektedir. İkincisi, daha çok yerelle ilgili olup, “barış inşasının” sahadaki uygulayıcılarının çatışmanın kökenlerine çare bulmayı tercih ettiğini” iddia etmektedir. Söz konusu sorunsal, ikinci önerme, kapsamına giren aktörler ekseninde değerlendirilerek, sahadaki barış girişimlerinin, sivil (yerel ve uluslararası) ve askeri boyutları ele alınmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde, ana akım uluslararası ilişkiler kuramlarının nesnelere ve öznelere verili varsayan mutlakçı tutumuna yönelik eleştirel bir yaklaşımla ve toplum içi veya toplumlararası çatışmaların kökenleri ve barış tiplerinin antropolojinin uygulanması yoluyla anlaşılmasına ilişkin ileriki tartışmalara kavramsal çerçeve sunulacak ve antropolojinin barış müdahaleleriyle alakası üzerine kısa bir değerlendirme üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise barışın hibrit formlarının birbirine geçmiş çok katmanlı yapısı içerisinde antropolojik yaklaşımların uygulama ihtimaline ilişkin alanlar ve etkenler araştırılacaktır. Bu bölümün tümevarımları, Cenevre görüşmeleri ile başlayan, Astana süreci ile müşterek olarak devam eden, yerel ateşkesler ve istikrar adaları gibi sahadaki gelişmelere sahne olan Suriye iç savaşı ve barış çabaları özelinde değerlendirilecektir.

2. ANTROPOLOJİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

İnşacı ontoloji ve post-pozitivist epistemolojiye daha çok ağırlık verildikçe, insanı merkeze koymaya başlayan uluslararası ilişkiler, “dar görüşlü küresel Kuzey tarafından ve oligark liderlerce yansıtılan ütopyik ve karamsar görüşler yerine, gerçekte var olan hayatın günlük gerçekliklerini, güvenliği, hakları, kurumları ve toplumu ön planda tutan daha donanımlı disiplinlerle ittifaklar yapmaktadır (Richmond, 2018: 226).”

Birçok antropoloğa göre uluslararası ilişkilerin konusu olan çatışma, esasında “spesifik ihtilaflara ve bazen de şiddete yönlendiren bir ilişki içerisindeki genel bir vaziyet veya ilişkinin özgün yapısındaki bazı temel uyumsuzluklar durumudur (Kyrou ve Rubinstein, 2008: 515).” Uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimcilerin, çatışma ve barıştaki ‘biz ve onlar’ dinamiği örneğindeki gibi çok kapsamlı genellemelerine karşın, antropolojik yaklaşımlar günümüz toplumsal değerleri, normları, davranış kalıpları ve şartları üzerine uzun soluklu çalışmalarla öznel kalmaktadır (Scupin, 2017). Örneğin kültürel antropolojik yaklaşımlar, “anlam sistemlerini, ritüelleri ve sembolizmi, dili ve iletişimi, etnisiteyi ve kimliği, cinsiyeti, çevre stresini ve yer duygusunu” içermektedir (Kyrou ve Rubinstein, 2008: 515). Benzer şekilde antropologlar “kişisel failliğin ve rasyonelliğin sosyo-kültürel ve kurumsal bağlamların analizi olmadan izole bir şekilde anlaşılamayacağı” kanısındadır (Scupin, 2017: 15). Bu anlamda, etnografların “ana akım gruplardaki muhalif inançlar ve değerler dahil olmak üzere dinsel, etnik ve mezhepsel gruplar ve politikalar anlamında muazzam farklılıklar tespit etmesi” şaşırtıcı değildir (Scupin, 2017: 9). Etnograflar, ‘İslamcı’, ‘Konfüçyüsçü’ veya ‘Batıcı’ yekpare kültür anlayışını reddetmekte ve dış dünyaya sürekli maruz kalınmasından dolayı kültürel kavramların sürekli dönüşen doğasına vurgu yapmaktadırlar (Scupin, 2017: 10). Ayrıca, “değişik toplumların rasyonel inanç ve eylem için değişik kriterlere sahip olduğunu” ve toplumların çoğunda karar vermenin sıklıkla, rasyonelden ziyade, sezgisel olduğunu iddia etmektedirler (Scupin, 2017: 13-14).

Bu şekilde bir yaklaşım “kognitif önyargıların doğasının, dışa vurumunun ve çatışmayla nasıl ilişkilendiğinin iç yüzünü göstermek için” daha uygundur (Scupin, 2017: 16). Özellikle yeni savaşlardaki yerinden etme, etkilenen toplumların günlük hayatlarının değişen ve ortaya çıkan yeni kültürel ve siyasi çizgilerin, antropolojik olarak anlaşılmasını gerektirmektedir. Ekolojik zararlar, kaynak yoksunluğu, yerinden edilmiş insanlar, savaş ağalarının (war lords) ve savaş ekonomisinin ortaya çıkışı gibi tüm etmenler, daha önce var olan kültürün yeni özelliklerle farklılaşan dışavurumunu tetikleyen derin antropolojik gözlem ve analiz konularıdır.

Ayrıca antropoloji, kültürün özelliklerini değiştiren harici etmenlerin araştırılmasında, sadece büyük küresel gelişmelerin yukarıdan-aşağı bir biçimde gerçekleşen dönüştürücü etkisi üzerine değil, ayrıca kişilerin toplumsal ve siyasi alanların içerisine, onları toplumun sıradan bir üyesi olmaktan çıkararak, çatışmayı destekleyen veya çatışmanın faili haline getiren (insan, sermaye, banka dışı transfer akışları gibi) küçük çaplı aşağıdan-yukarıya vakaların dönüştürücü etkilerine de ışık tutmaktadır (Scupin, 2017: 22).

Temel antropolojik sınıflandırmalar, çatışmanın ekonomik, yapısal ve psikolojik kaynaklarına başvururken (LeVine, 1961: 8), zamanda sürekli kendini üreten ve dönüşen kültüre ilişkin detaylı antropolojik yaklaşımlar, özgün bir kültürel yapı ve bunun sınırları ve hatta çatışmacı veya barışçıl çizgiye meylettiren daha geniş değişken çeşitliliğine işaret edebilmektedir. Bu kadar faydalı ve özenli bir araç sunan antropoloji, ana akım uluslararası ilişkiler kuramlarının mutlakçı yaklaşımlarını aşmak amacıyla, genelde uluslararası ilişkiler ve özelde ise barış müdahalelerin teorisi ve pratiğine katılabilecek bir ana disiplin olarak değerlendirilebilir. Richmond'un öne sürdüğü gibi, "yeni nesil bir barış yapma, içerisinde antropolojiyi barındırmadan ve uluslararası ilişkiler alanında antropolojiye yer açılmadan başarılabilir" (Richmond, 2018: 224).

3. BARIŞIN HİBRİT ŐEKİLLERİNDE ANTROPOLOJİNİN UYGULAMA ALANLARI VE İHTİMALİ

Barış müdahalesi, en basit şekliyle bitişikteki devletin olaylarına sınır ötesi uzanmayla müdahil olmayı ima etmektedir. Böyle bir girişim coğrafî, tarihi ve kültürel yakınlığın avantajlarını kullanabilir. Fakat, günümüz müdahalelerinin çoğu, hareketin toplumuna ve sahasına yabancı olan, çok uluslu askeri ve sivil unsurları getiren deniz aşırı girişimlerdir. Bu türden müdahaleler, genellikle çatışma içerisinde olan bir ülkenin veya coğrafyanın halkları ve toprağı üzerinde bir 'değişim' amacı gütmektedir. Bu amaç, genel olarak ifade etmek gerekirse, siyasi olarak yönetilmekte, askeri olarak icra edilmekte ve müşterek (sivil ve asker) olarak idame ettirilmektedir. Bu 'değişim' amacı, şiddetin durdurulması, barış için bir anlaşma oluşturulması, kamu hizmetlerinin yeniden hayata geçirilmesi, günlük hayatın yeniden tesisi gibi sırayla veya eř zamanlı olarak icra edilen hedeflerle, bunların alt hedeflerini içermektedir. Barış müdahalelerinin bu şekilde rasyonel olarak değerlendirilmesi ve kavramlaştırılması, genellikle pozitivist akademik disiplinlerce beslenen bir bilimsel yaklaşımla yansımaları olarak "ne kadar" ve "ne zaman" ölçütleriyle ilintilidir (Mac Ginty, 2011). Genel olarak, "yereli anlamak" boyutunun eksik kaldığı bu tarzdaki girişimler, geleneksel bir düğündeki silahlı insanların 'silahlı ayaklanmacılar' olarak havadan bombalanması gibi rasyonel olmayan eylemlere yol açabilmektedir. Dolayısıyla, açıkça görülmektedir ki antropoloji disiplini, bu anlamda büyük oranda boşluğın doldurabileceği ve barış faaliyetlerinin planlaması ve icrasına ilişkin hüküm sürebileceği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm yöreye özgü (indigenous) sembolizm, dil, tarih, toplumsal hiyerarşi, ön yargılar ve benzeri özellikleriyle yerel halk, yukarıda bahse konu hedefleri ve alt hedefleri enine kesen bir boyut olarak durmaktadır. Müdahalelerde güdülen hedeflerin her bir faaliyeti, yerel toplumu dikkate alacak biçimde hedeflenen değişimi gerçekleştirmek için girişimleri barındırdığından, belirgin bir derece antropolojik yaklaşım ve değerlendirme içermek zorundadır. Ancak, Soğuk Savaş sonrası dönemde geliştirilen etkileyici uluslararası barış inşasına rağmen, "bu inşanın günlük yaşam bağlamındaki özneleri ile bu öznelere angajmanı etkili olamamıştır (Richmond, 2018: 221)." Bu nedenle, müdahalelerde kullanılacak antropolojik değerlendirmelerin derecesi ve yoğunluğu, belirli bir düzeyde başarıyı garanti etmemekle birlikte, barışa yol verecek bir çerçevenin geliştirilmesi için yerel kültürün daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Barış veya çatışma, 'ölçek' işinden ziyade 'günlük hayatta (everyday)', şiddet kullanımının olağanlığı üzerinde öncelik kazandığı veya kazanamadığı bir süreçtir. Yani, uzun dönem pozitif barış, çatışmanın kaynağını besleyebilen veya kurutabilen 'yerel'in kompleks doğasına uyum sağlamayı gerektirmekteyken, aynı zamanda doğrusal ve mutlakçı olmayan değerlendirmeyi de zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Richmond ve Mitchell (2012: 11) yerel'i şöyle tanımlamaktadır: "*Barış inşası çerçevesinde oluşturulan alan, yereli uluslararası aktörlerden ayıran ikilik değildir. Aslında 'yerel', Soğuk Savaş sonrası barış inşası müdahalelerinin yürütüldüğü topraklardır. Bu nedenle, yerel veya özgün aktörler belirli bir lokal bölgeye müdahale eden uluslararası aktörlerle bir 'günlük hayat' alanı paylaşırlar. Bu alanda 'yerel', günlük eylemlerin mücadele, direnme veya diğer yaratıcı faillik şekillerine dönüştüğü bir konum haline gelmektedir... Bu alan yerel ve uluslararası aktörlerle beraber yaratılmakta, paylaşılmakta ve dolayısıyla kendiliğinden hibrit olmaktadır*".

Richmond ve Mitchell'e (2012: 8-9) göre, barış müdahalelerinin beş ana unsuru olan güvenlik, demokrasi, yönetim, hukukun üstünlüğü ve kalkınmanın yerelin üzerine uygulanması, yerel unsurların üç ana hat üzerinde şekillenen tepkilerine neden olmaktadır. Bunlar 1) kabul etme, hibritleşme ve

politikaları şekillendirmek için taktikler kullanma; 2) katılma ve saptırma 3) direnme veya otonom karşı örgütlenmedir. Bu tepki çeşitleri kapsamında, barışın melezleştirilme süreci yaşanmaktadır. Barışın strateji olarak empoze edilmesi, müdahalenin kurumsallaşmasının bir sonucuyken, paylaşılan ortak yerel alanda “özgün bir alanda karşılık, uygulama, taktik ve fail şekilleri ortaya çıkmakta ve bunlar, uluslararası aktörlerce ilerletilmiş olan şablon tasarılarını melezleştirmektedir” (Richmond ve Mitchell, 2012: 33). “Melezleştirme sürecinde aktörler sorun olan normları, kurumları ve faaliyetleri, sözlü etkileşim, örgütlenme ve hatta açıktan çatışma gibi günlük eylemler yoluyla yeniden şekillendirmektedir” (Richmond ve Mitchell, 2012: 33). Liberal-liberal olmayan ekseninde şekillenen bu tepkiler doğrultusunda üç tür hibrit barış yönetişimi oluşmaktadır: 1) Gayri-resmi, geleneksel ve liberal olmayan normlar ve uygulamalar, demokratik kurumların çalışmasını etkiler (nepotizm). 2) Geleneksel hükümet dışı aktörler/kurumlar, resmi devlet yapılarına entegre edilebilirler. 3) Liberal devlet kurumları, şiddet uygulama kabiliyetindeki hükümet dışı aktörlerce domine edilebilir ve hatta istikrar adına bu aktörler hükümete katılmaya davet edilebilir (Belloni, 2012: 25).

Melezleşme süreci ve sonucunda oluşabilecek yönetişim şekillerine değinildikten sonra, liberal barış yaklaşımlarının ve yerel barış yaklaşımlarının olumlu ve olumsuz yönlerine değinilmesinin konunun daha iyi anlaşılması açısından katkı yapacağı düşünölmektedir. Normalleşme gayretlerinin ön koşulu olan şiddetin durdurulması, liberal barış inşası faaliyetlerinin önemli olumlu katkılarından birisidir. İlave olarak, bazı liberal barış ve kalkınma kurguları, yöreye özgü taleplerin ifade edildiği ve cevaplandırıldığı, siyasi ve sivil toplum alanı ve ortamı yaratmıştır (Mac Ginty, 2011: 63). Ayrıca, liberal aktörlerin sahip olduğu kaynaklar, olumlu sivil toplum aktivizmini cesaretlendirerek ve daha sıklıkla siyasi olarak radikalleşmiş gruplar gibi, diğer grupların da cesaretini kırarak, toplumsal aktivizm üzerinde disipline edici bir etkiye de sahiptir (Mac Ginty, 2011: 63). Öte yandan, yerel (geleneksel ve yöreye özgü) yaklaşımlar, “kültürel hafıza bankalarına” kolayca bağlanan ve popüler olarak öne çıkarılan ve kabul edilmiş normlar ve beklentilere uyan” kültürel sezgisel bir özellik taşıyarak, liberal barışa nazaran daha az maliyetli bir alternatif sunmaktadır (Mac Ginty, 2011: 55). Bu yaklaşımların etkisi ve meşruluğu, kamuyu neredeyse otomatik olarak anlama ve kabul etme özelliklerinde yatmaktadır (Mac Ginty, 2011: 55). Mac Ginty (2011: 66), bu yaklaşımların özelliklerini şu şekilde özetlemektedir: “Yerele özgün çatışma çözümü ve uzlaşma yaklaşımları, resmi devlet mekanizmalarının gözetimi ötesinde gerçekleştirildiği için bir alternatif olabilir. ... Daha da önemlisi bu yaklaşımlar, aşağıdan yukarı ve katılımcı olmaları ve resmi mekanizmalarda eksik olan duygusal boyuta sahip olmalarından dolayı da alternatif sunarlar... Sıklıkla ‘saldırған’ olarak adlandırılan toplumların ve dönemlerin yakından incelenmesi, genel olarak sofistike arabuluculuk ve hakemlik sistemlerinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu sistemler, günlük hayata ve toplumsal süreçlere yerleşmiştir.” Öyleyse, barışın hibrit şekilleri, toplumun daha geniş temsiline, özellikle de ihmal edilen ve dezavantajlı grupların sesinin duyurulmasına imkan sağlayarak ve geleneksel karar verme yöntemlerinin kullanılmasıyla meşruiyeti artırarak, liberal barış inşasının en sıkıntılı yönünün (şiddet kullanmaya meyilli liberal olmayan elitin demokratik yollarla seçimi) telafi edilmesi olanağını sunabilirken (Belloni, 2012: 27); diğer yandan liberal müdahalelerin başarısız olabilmesi gibi yerel yaklaşımlar da olumlu sonuç elde etmekte zorlanabilmektedir. Mac Ginty (2011: 52)’ye göre; “Yerel yaklaşımlar tutucu olabilir, gücü elinde bulunduranların konumunu kuvvetlendirebilir, aktivizmin, eleştirinin ve radikal değişikliğin susturulması ve düzene uyulmasına ağırlık vererek, sıklıkla kadınları, azınlıkları, gençliği dışlayabilmektedir. Bu yaklaşımlar, birçok durumda, yerel ve sürdürülebilir olmalarına rağmen, çatışmaların temelini ciddi şekilde araştırılıp dönüştürölmesi potansiyeline sahip olmayan sadece kontrol altına alma stratejileridir. Ayrıca yöreye özgü yöntemlerin çalıştığı sosyo-kültürel çevre, şiddetli çatışmanın neden olduğu yerinden olma ve yıkım nedeniyle artık var olmayabilir” (Mac Ginty, 2011: 54). Bunun yanında, savaş içerisinde ortaya çıkan yerel yönetim sistemleri ve figürleri, etnik ve ekonomik düşüncelerle diğerlerine rağmen ilerleyebileceklerinden, olumlu bir barış sürecinin bağlantı kurmak istediği meşruluğa da sahip olmayabilirler (Menkhahus, 2014: 74).

Bir uluslararası ilişkiler olgusu olarak barış müdahalelerinin mevcut disiplinin genelleyici, indirgemeci ve dar kalıplı geleneksel yaklaşımlarıyla sınırlı olarak analiz edilebileceği görölmektedir. Uygulamada ise ‘anlama’nın kısıtlı, yanlış veya manipöle haliyle gerçekleşmiş olmasından dolayı, arzu edilen sonuçları vermeyeceği ve esasında sonuç odaklı yaklaşımların da sosyo-kültürel etmenlerin baskın olduğu çatışma ortamlarındaki sorunlara çok da uygun bir hareket tarzı olmadığı

anlaşılmaktadır. Bahse konu zorlukların aşılmasında kritik öneme sahip olan ‘yereli anlama’nın ve ‘yöreye özgü’ yaklaşımların ve stratejilerin belirlenmesinde antropoloji, büyük oranda kolaylaştırıcı işlev gören, paha biçilmez bir ie bakış olanağı sunan, hayati ve anahtar bir disiplin olarak katkı yapabilmektedir. Bu özelliğiyle antropoloji, örneğin sadece toplum içi ilişkileri inceleyerek, atışmasızlığın ve huzurun daha önce nasıl tesis edilmiş olduğunun anlaşılması noktasındaki katkısıyla, çok daha basit, daha az maliyetli ve daha az yıpratıcı politikaların geliştirilebilmesine olanak sağlayabilme potansiyeline sahiptir.

3.1. Birbirine Geçmiş Barış İnşasının Katmanları

Magistro (1997)’ya göre çatışma yönetimi ve çatışma çözümü genel olarak çoklu kurumsal seviyelerde yürütölmektedir. Bu seviyelerden ilki “ulusal hükümetler arası ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kurumlar arasında resmi ikili ve çok yanlı dış diplomasi kanallarıdır.” İkincisi ise “özel sektör ve ulus-altı kurumlar arasında daha az resmi ‘ikinci yol (track two)’ arabuluculuk yapılarıdır” (Magistro, 1997: 8). Bu durum, bağlama göre değişik birleşimler gösteren, yukarıdan-aşağı ve aşağıdan-yukarı barış faaliyetlerinin eř zamanlı varlığına işaret etmektedir. Bu aşamalar, temsil şekli ve tartışılacak gündemin değişim ihtimali açısından açık olmayan, akışkan ve birbirine geçmiş bir karakter arz etmektedir. Dahası, günümüzde “yeni savaşlar ulusaldan ziyade küresel ve yerel bağlamda gerçekleştiği (Kaldor, 2016: 154) için yeni savaşlar kapsamında, yerel / ulus-altı ve uluslararası katmanlar arasında kalan ‘ulusal seviye ara-yüz’ nerdeyse yok olmuştur. Ayrıca dış aktörler, ulusal ve yerel grup ve aktörlerle değişen derecede temas ve ilişkiye sahip olabilirler. Kaldor (2013: 2016) ve Duffield (1998)’ın üzerinde ısrarla vurguladıkları şekilde, ‘finansör-finans edilen’ ilişkileri, bağımlılık ve yerel gruplar arası rekabet yaratarak, müzakerelerde seçici (dışlayıcı) temsil ve gündeme yol açabilmektedir.

Böyle amorf barış inşası kompleksinde, daha bilgili planlamalar ve faaliyetler üretmek ve icra etmek için toplumsal kültürün sadece daha önce var olan değil, ayrıca dönüşmekte olan veya dönüşmüş özelliklerinin de antropolojik değerlendirmeler aracılığıyla dikkate alınması gerekmektedir. Bu katmanlara ve seviyelere yakından bir bakış, kültürel antropolojinin barış aktivitelere uygulama olasılığını ortaya koymaktadır. Günlük hayattaki huzurun ve toplumsal birliğin sağlanması için muhtemel bir yapıştırıcı görevi üstlenen “meşruluk” ve bu minvaldeki kültürel antropolojik değerlendirmeler arasında da merkezi bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Menkhhaus’a göre, özellikle de silahlı grupların ve siyasi ve toplumsal parçalanmanın çok olduğu şiddet içeren çatışmalarda “nadir bulunan gereklerden biri barış süreçleri için meşru temsildir (Menkhhaus, 2014: 74).” Bu anlamda antropoloji, çatışmanın kaynaklarına yönelmenin yanında, (tüm paydaşların dahil olduğu) kapsamlı meşru temsilin ve arabuluculuğun doğru modellerini tespit etmeyi de mümkün kılabilir.

Antropolojik değerlendirmelerin, hibrit barışın hangi alanlarında ve hangi oranda katkı sağlayabileceği sadece onun elverişliliğine değil daha da önemlisi ‘barış mekanizması’ tarafından kabul edilme derecesine bağlıdır. Amorf barış inşası bünyesindeki gruplaşmalarda, bu kabul etmenin yerelden yukarıya azalarak gerçekleşebildiği iddia edilebilir. İdeal olan, yereli anlayan, yerelleştirilmiş ve günlük hayatın huzurunun tesis edilmesini hedef almış bir barış mentalitesi ile etraflı barışın tesis edilmesidir. Ancak böyle bir tutum çerçevesinde antropolojik değerlendirmelerin kabul edilirliliğinin barış inşasında daha yüksek olabileceği ileri sürülebilir. Antropolojik çalışmaların barış inşası içerisindeki uygulama seviyesi ne kadar yüksek olursa, günlük hayatın barışıl varoluşa dönüşümü daha iyi ve daha etkili olacaktır.

3.1.1. Siyasi Müzakereler

Barış dayatmanın dışmanca davranışların durdurulmasındaki faydası göz ardı edilemese de takip eden müzakere süreçleri, çatışmacı modele yol açan sosyo-kültürel köklerin ve realitenin de anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Uluslararası toplumun, savaşı durdurmak amacıyla acil öncelikleri ve bununla beraber kendine özgü ön yargıları, ‘asıl günahın’, hala daha tutarlı insan hakları ve hukukun üstünlüğü yaklaşımları inşa etme gayretlerinin önünde tutulduğu, kusurlu bir barış anlaşmasına yol açmaktadır (Kaldor, 2016: 153). Kurumsal barış müdahalesinin en riskli yönlerinden biri, demokratik yönetimi empoze etmek adına, dönüşmekte olan veya dönüşmüş yerel elitin güç ilişkilerinin muhatap alınmasıdır. Böyle bir tavır, bu güç ilişkisini siyasi sisteme iyice yerleştirirken, bu süreçte savaş da

hala kafalarda yaşanmaya devam edeceğinden, umut ve vaat edilen hukukun üstünlüğünün altının oyulmasına neden olmaktadır (Kaldor, 2016).

BM tarafından önderlik edilen uluslararası toplum, “anlam sistemleri, ritüeller ve sembolizm, dil ve iletişim, etnisite ve kimlik, cinsiyet, çevresel stres ve yer aidiyeti” (Kyrou ve Rubinstein, 2008: 515) gibi yaklaşımları devreye sokarak, iç savaşta yaşayan halkın daha önce var olan, mevcut ve dönüşmekte olan kültürel yönlerinin daha iyi anlaşılması için yatırım yapmalıdır. Bunu da kalıcı barış girişimlerini güçlendirecek en doğru temsil biçimlerini ortaya çıkaracak şekilde yapmalıdır. Esasında ulusal ve jeopolitik endişelerle sınırlı olmayan BM örgütleri¹, teşkilat esnekliği, içkin veya temin edilebilir uzmanlık kapasitesine sahip olarak, bu anlamda araştırma yapmakla kalmayıp uygun olan yerlerde projeler de yürütmektedir.² Ulus-üstü kurumsal esnekliğini kullanan Avrupa Birliği de, benzer yaklaşımlar sergilemektedir.³ Ancak, ‘yüksek politikalar’ seviyesinde baskın aktörler, günlük huzura ilişkin gerçek endişelerin karşılanmaması pahasına, kendilerine özgü endişeleri ve ön yargıları önde tutma eğilimi taşırlar. Bosna Hersek’in Dayton Anlaşması, bu konuda bir yakın tarih örneğidir. İngiltere, Rusya, Avrupa Topluluğu gibi baskın küresel ve bölgesel aktörlerin Müslüman dünyasına olan ön yargıları, nüfusun çoğunluğunu oluşturdukları ve savaşta en çok kaybı ve yıkımı yaşamış oldukları gerçeğine rağmen, Müslüman Boşnakların, irrasyonel ve orantısız temsiline (temsil edilmemesine) neden olmuştur. Bu seviyede, antropologların bu ön yargılara ilişkin içe bakış sağlayan çalışmaları, idealde, adil bir barışın yerleşmesi için güçlü bir yol çizilebilmesine yardımcı olmalıydı. Ancak, böyle bir yaklaşımın yüksek politikalar seviyesinde müşterisinin olması, Ruanda, Bosna, Somali, Afganistan ve Irak örneklerinin ispat ettiği şekilde, çok düşüktür.

3.1.2. Barış Harekâtı

Barış uygulama faaliyetleri askeri ve sivil bileşenleri içermektedir. Sivil bileşen, genellikle daha çok askeri bileşen tarafından belirli bir seviye güvenlik sağladıktan sonra varlığını genişletmektedir. Askeri birimlerin harekât alanındaki dezavantajı, sahadaki insana ilişkin, sıradan barış kuvvetlerinin bünyelerindeki klasik keşif ve istihbarat kapasitesini aşan derinlik ve karmaşıklık arz eden, bilgi ve tecrübe eksikliğinin olmasıdır. Bu çeşit bilgi birikimi uzun görev süresi boyunca birikme eğiliminde olsa da askeri personelin kısa rotasyon süreleri, bu bilginin emilmesi, içselleştirilmesi ve etkin olarak kullanılmasının önünde ciddi bir engeldir.

‘Barış müdahaleleri’ günümüz askeri hareketinin önemli oranını teşkil etmeye başladıkça, ‘sivil asker iş birliği (SAİ / CIMIC)’, ‘kültürel farkındalık’, ‘kalpleri ve zihinleri kazanmak’ ve ‘kapsamlı yaklaşım’ gibi kavramlar üzerinden antropolojik yöntemlerin kullanılması tedricen artmıştır (Hurtado ve Ercolani, 2013). 2000’li yılların başından itibaren, askeri hareketlere destek sağlamak için, harekât alanında sivillerle faaliyetlerin kolaylaştırılması ve koordine edilebilmesi amacıyla, CIMIC (Civil Military Cooperation) ayrı bir askeri branş olarak geliştirilmiştir. Bu branş temel olarak, yerel hükümet sistemleri, uluslararası örgütler, hükümet dışı örgütler ile ilişkileri sürdürmeyi ve komutana harekât alanındaki yerel halk ve sivil paydaşlara ilişkin danışmanlık yapmayı içermektedir. Fakat, 2006 yılında ABD ordusu tarafından ‘insan arazisi (human terrain)’ kavramı geliştirilene kadar sınırlı ölçek ve uzmanlığa sahip CIMIC personeli, uygun antropolojik değerlendirmelere olan ihtiyacı hiçbir zaman giderememiştir. Uzmanlardan ve yerel kişilerden oluşan ‘insan arazisi timleri’ operasyonlarda birliklerin bütünleşik parçası (embedded) olarak kullanılmaya başlanmıştır (Forte, 2011). Fakat bu yaklaşım, insan istihbaratı, toplum istihbaratı ve biyometrik istihbarat gibi askeri istihbaratın çeşitleri ile yakından bağlantılı olmaktan uzak tutulamamış ve savaş amaçlı kullanıldığı gerekçesiyle ağır etik eleştiriler almıştır (Forte, 2011; Sims, 2015; Manhken, 2016; Gonzales, 2018). Bu ağır eleştirilerin özünde antropologların temel ilkesi olan, ‘üzerinde çalışılan insan topluluğuna zarar vermeme’nin ihlali yatmış ve bu nedenle ‘insan arazisi’ programı 2015 yılında sona erdirilmiştir.

Görüldüğü üzere, barışın askeri uygulamaları için antropolojiye yatırım yapmak faydalı olsa da en gelişmiş ordu dahi, onu kendine özgü tehdit değerlendirmesi amaçlarıyla kullanma eğiliminde

¹ Ekonomik Analiz & Politika Dairesi, BM Yardım ve Çalışmalar Ajansı, BM Kalkınma Programı (UNDP) İnsani Gelişim Rapor Birimleri, BM Akademik Tesir Örgütü, BM Siyasi ve Barış İnşası İşleri Dairesi gibi.

² Örneğin bakınız, Odendaal, A. (2010), An Architecture For Building Peace At The Local Level: A Comparative Study Of Local Peace Committees, Discussion Paper, UNDP.

³ Örneğin bakınız, Bernhard, A. (2013), Dynamics of Relations Between Different Actors when Building Peace, The Role of Hybridity and Culture, Berghof Foundation.

olmuş veya en azından bilim adamlarının gözünde böyle anlaşılmıştır. Bu nedenle denilebilir ki, barış-yapıcı askerler için antropoloji, ya içerisinde harekât icra edecekleri yerel halk hakkında kısıtlı bilgiyi çağrıştırmakta ya da uzmanlık derecesinde kullanılsa da yumuşak çatışma çözümü faaliyetleriyle değil, kinetik tip askeri görevlerin desteğindeki askeri istihbaratla ilişkilendirilebildiğinden etik olarak kullanılamamaktadır.

3.1.3. Günlük Yaşamda Huzur / Barış

“Yerel alanların en önemli özelliklerinden birisi... insan oğlunun hayatlarını ve toplumsal yapılarını sürdürdüğü, görünüşte sıradan ve sıklıkla tekrarlanan ‘günlük hayat’ eylemlerinin çeşitlilik aralığını beslemesidir (Richmond ve Mitchell, 2012: 13).”

Sahadaki barış uygulamasının sivil bileşeni, antropolojinin kullanılması açısından daha olumlu bir görünüm sergilemektedir. Esasında, bu katmanın gözlemlenen ve barışla doğrudan bağlantılı olan başarısı, büyük oranda bilinçli veya bilinçsiz rutin bir eylem olarak kültürel antropolojinin uygulanmasına dayanmaktadır. Bu bileşendeki ana aktörler, uluslararası örgütlerin yerel birimleri, uluslararası hükümet dışı örgütler, yerel hükümet dışı örgütler, yerel yönetim sistemleri ve saha çalışması yapan akademisyenler dahil olmak üzere sivil toplum örgütlenmeleridir. Aslında bu son grup, çalışmadaki atıfların büyük oranda kaynağını da oluşurmaktadır.

Çatışma arabuluculuğu ve çatışma çözümü alanında uzmanlaşmış hükümet dışı kuruluşlar ve özel birimlerin artışı, günlük barışın yüceltilmesini mümkün kılan anahtar unsurlardan biridir. Genellikle tarafsız statüleri, halkın tüm kesimlerine, özellikle de dezavantajlı, marjinalleşmiş, yerinden edilmiş ve ihmal edilmiş azınlık gruplarına uzanabilir olmaları ve etkileşimde buldukları toplumlara kültürel özelliklerine göre anlayabilme, yorumlayabilme ve buna göre hareket edebilme yetenekleri, bu grupları kolayca meşru arabulucu olarak portre edebilmektedir. Bunun haricinde, sivil toplumu ve yerel ekonominin gelişmesini destekleme yoluyla günlük yaşamın yeniden inşasına yardım etme tarzları, yerel halkın gözünde meşruluklarını pekiştiren bir kilit unsurdur. Bu yönleriyle de barış için modeller üretmeyi mümkün kılan bir çevrenin (barış altyapısı / işlevsel aę) (Odendaal, 2010: 4) oluşturulabilmesine çok daha uygundurlar. Çoğunlukla gayri-resmi motivasyon ve yerel halk içerisinde uzun dönemler yaşama avantajını kullanarak, kültürel ve dilsel yeteneklerini edinmeye ve bu sayede çatışmanın psiko-politik boyutları (duygusal, algısal, sosyo-psikolojik ve ruhsal) (Odendaal, 2010: 4) nedeniyle bozulmuş olan ‘ilişkileri’ dönüştürmeye en uygun konumdadırlar. Ayrıca, iletişim ağlarıyla da tarafların niyetlerindeki belirsizliği gidermek için güvenilir bilgi değişimi imkânı sunmaktadırlar.

Bu anlamda, amorf barış inşası içerisinde kültürel antropolojiye yatırımın ve kullanımının sonuç alabileceği en iyi yerin sivil toplum girişimlerin yerelle etkileşimde bulunduğu alan olduğu iddia edilebilir. Bu önermenin en çarpıcı örneği Yerel Barış Komiteleri (YBK)’dir. 1990’ların başından bu yana, bazılarında BM’nin destekleyici rol üstlendiği YBK’ler, Güney Afrika, Makedonya, Kenya, Nepal, Sierra Leone, Sırbistan ve Kuzey İrlanda’daki geniş barış yapılarının önemli parçaları olmuşlar; aynı zamanda da çatışma halindeki toplumlar için çatışmanın sadece materyal değil, psiko-politik boyutlarına da yönelip bertaraf edilmesi için kritik olan barış altyapısının oluşmasına olanak sağlamışlardır (Odendaal, 2010: 2-5). Resmî arabuluculuk tekniklerini kullanmak yerine, büyük grupların önünde üzüntülerin ve pişmanlıkların alenen iletilmesi gibi yerel tarafından mutabık kalınmış geleneksel ve yöreye özgü iyileşmenin duygusal boyutuna hitap eden yöntemlerin, çatışmanın özömlenmesine daha iyi olanak sağladığı ve barışçıl bir özömlün önünü açtığı belirtmektedir (Odendaal, 2010).

Harici sivil toplum henüz bir girişimde bulunmamışken, yerel-taban (grassroot) yönetim sistemleri, çatışma bölgelerinde halkın günlük ihtiyaçlarına cevap verebilmek için kendiliğinden ortaya çıkma eğilimindedir (Menkhaus, 2014). Martinez ve Eng, yerel toplumlarla kamu hizmetleri arasındaki yakın ilişkiye, sadakatin temin edilmesi veya başka yere kaymasının önemli bir belirleyeni olması nedeniyle dikkat çekmiştir (Martinez ve Eng, 2017). Toplumun kültürüne bağlı olarak yerel-taban yönetim sistemleri, güvenlik, adalet, eğitim, su dağıtımı, sağlık, temizlik, gıda dağıtımı gibi devlet benzeri hizmetleri üretmeye meylederek günlük barışın oluşturulmasına katkı sağlamaktadırlar (Menkhaus, 2014). Bu sistemlerde, dürüst hakemler olarak çatışmadaki tüm gruplara bu hizmetlerin ulaşmasını sağlayan yaşlı cemaat liderleri veya eğitimli profesyoneller (doktor, avukat vb.) gibi saygın

insan grupları ortaya çıkabilir. Bu gruplar tarafından önderlik edilen yerel-taban yapıları, birbirlerinde olan hizmetlere / olanaklara bağımlılıklarını iletmeye ve koordine etmeye meyilli olup, ayrıca savaşan gruplar üzerinde de baskı kurabilirler. Harici sivil toplum örgütleri, yerel toplumun üyelerine daha kolay ulaşabilmek için başlangıçta bu grupların örgütsel ağılarına eklenirler (Menkhaus, 2014). Dolayısıyla, rahatlıkla ileri sürülebilir ki, semboller, ritüeller, dil, toplum hikayeleri, yerele özgü toplumsal yöntemler gibi kültürel özelliklerin belirlenmesi, aşına olunması, edinilmesi ve bu sayede günlük barışın çeşitlerine elverişli siyasi, toplumsal ve ekonomik çevrenin oluşturulmasında kullanılabilmesi anlamında antropolojik yaklaşımlar, en uygun seçeneği sunar. Yine de yerelde barışı başarmak onu ülke çapında tesis etmek için yeterli değildir. Yerel ve yerel-taban inisiyatifleri üzerine yoğunlaşan çalışmalar, günlük hayattaki barışı sürdürmek ve yaymak ve nihai siyasi uzlaşıda günlük hayatın doğru temsilini sağlamak maksadıyla, sivillerce öncülüğü yapılan bu taban örgütlenmelerinin barış müzakerelerine ve geçiş süreçlerine dahil edilmesi gerekliliğine vurgu yaparlar (Khoury, 2014; Menhaus, 2014; Kaldor vd., 2014). Bunun başarılı olmayış gerçeği büyük oranda etnografik çalışmaların ve kültürel antropolojik yaklaşımların, siyasetçilerin değil, sivil toplumun uğraşı alanı olduğu noktasıyla ilişkilidir.

4. SURİYE ANALİZİ

Suriye sivil savaşına antropolojik bir i bakış, Beşer Esad'ın toplumdaki ve özellikle de gençlerdeki değişikliklerin farkında olamamasına ve toplumun mezhepsel, etnik, bölgesel ve sosyal hatlar boyunca sıralandığı tepeden-aşağı düzeninin bölücü etkisine işaret etmektedir (Khoury, 2014: 78). Bu durum, Batı ve İsrail karşıtlığı duyguların dahi toplumu birleştiremediği, dikkatleri hukuk dışı uygulamalardan, yolsuzluktan ve ülkenin yalnızlaşmasından başka yöne çekemediği noktaya ulaşmıştır (Khoury, 2014: 78). Kentsel alanlardaki genç insanların gayri-resmi ağları, çok kısa sürede spontane ayaklanmalara ivme vererek ülkeye yayılmış ve bastırılmış gruplardan muhalif eylemcileri bünyesine dahil etmiştir. Rejim, bu grupların koordine gayretlerini durdurmak için kontrolünü sıkılaştırdıka, sosyal medya ve Lübnan ve Avrupa'daki diaspora ağları üzerinden bu gruplar mobilize olabilişlerdir. *Tansikiyyat* veya Yerel Koordinasyon Komiteleri (YKK/LCC) toplumun farklı parçalarının ihtilalci eylemlerini koordine etmek için bu ilk çabalardan doğmuş, kısa sürede ihtilal ve meşru temsilin yeni bir şekli için ana araç olmuştur (Khoury, 2014: 79).

Henüz nihayetlenmese de 2012'den beri süregelen Suriye'deki barış girişimleri, sahnedeki baskın aktörlerin ve etmenlerin zaman içerisinde değiştiği bir evrim göstermiştir. Devam eden çatışmanın ve barış sürecinin evirilen doğasında, çarpıcı bir geleişme olarak, Suriye yerel halkları 'istikrar adaları' tesis etmeyi başarabilmişlerdir (Kaldor et.al, 2014).

4.1. Cenevre Görüşmelerinden Astana Sürecine, Müzakerelerde Temsilin Evirilen Doğası

Muharebe sahasında, bölgesel ve küresel rekabette kazanan-kaybeden dengesi değiştikçe müzakere süreci de evrim geçirmiştir. Muhalif ihtilalci cephenin kazanacağı inancıyla müzakerelerin başlangıç bölümü, Baas rejiminin değişmesi ve siyasi bir geçiş dönemi şeklinde önceden şartlandırılmış bir sonucu öngörse de gelinen noktada bu mutlakçı tavır terk edilmiştir. şu ana kadarki yedi yıllık müzakereler içerisinde muhalefetin temsili bile değişime uğramıştır. Fakat birkaç geleişme haricinde, barış sürecinde girişimlerin çoğu düşük seviye antropolojik değerlendirme içermiştir. Aslında, müzakerelerin başarısızlığı, kısmi ama kuvvetli bir şekilde bu eksiklikle ilişkilendirilebilir.

Annan'ın 'Altı Nokta Planı', ilk ateşkesin eyleme konulması, 2012 yılında bir bildirge ile talanan Cenevre görüşmelerinin başlaması ve halefi Brahimi'nin, 2013 yılında Cenevre II görüşmeleri ile ilk defa rejim ve muhalefeti direkt olarak müzakereye oturtan 'i, ikinci ve üçüncü çemberler' yaklaşımı gibi göreceli başarılarına rağmen, bu başlangıç girişimleri ana olarak sürecin kendisinin 'Esad rejiminin iktidarı bırakması' konusundaki ısrarı nedeniyle başarısız olmuştur (Turner, 2018). Bu şekilde ön-koşullanmış dışlayıcı yaklaşım, Suriye'de hatırı sayılır Alevi nüfusunun göz ardı edilmesi ve Esad rejiminin Suriye'de iyice yerleşmiş siyasi sisteminin dikkate alınmaması anlamına gelmektedir. Aslında yakın bir kültürel antropolojik içe bakış, Esad rejiminin Sünni çoğunluğun sadakatini bu kadar uzun süre nasıl temin ettiği ve bu günlere kadar getirdiğini açığa çıkarabilirdi.

Başlangıçta başarısız olsa da sonradan DAES'in Suriye'de ortaya çıkması ve yükselişi, Rusya'nın askeri müdahalesinin başlamasıyla tekrar canlanan, Mistura'nın 2014 yılında sahada kısa ateşkeslerle güven inşası için başlattığı aşağıdan-yukarı yaklaşımı umut vermiştir. Bu yaklaşım,

Uluslararası Suriye Destek Grubunun (ISSG) teşviki sayesinde, 2254 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararıyla resmileşen bir barış anlaşması ile sonuçlanmıştır. ISSG'nin Münih'teki takip eden toplantısı, 2016 yılında 40'tan fazla muhalif grubun ve hükümetin ateşkes için bir anlaşma imzalaması ve müzakerelerin yeniden başlamasına olanak sağlayan, 2268 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının çıkmasına öncü olmuştur. Yüksek politikalar nedeniyle garanti etmese de 40'tan fazla grubun müzakerelere dahil olması, yerel taleplerin sesinin duyurulmasına olanak sağlaması açısından önemli bir gelişme sağlamıştır. Bunun yanında, Mistura'nın hesap verebilir bir hükümet, yeni bir anayasa ve BM gözetiminde 18 ay içerisinde seçimlerin yapılmasını içeren 2017 yılında duyurduğu üç sepet anlaşması (ayrıca terörle mücadele dördüncü sepet olarak eklenmiştir), şu ana kadar sahadaki çıkmazdan dolayı hayata geçirilemese de yerel taleplerin daha geniş katılımı ihtimaline ortam sağlamıştır (Turner, 2018). Söz konusu daha geniş katılım ihtimali, Suriye halkının tüm unsurlarının sesinin dahil edilmesini dert edinen kültürel antropolojik düşüncenin bir uzanımı olarak yorumlanabilir.

Türkiye, Rusya ve İran tarafından öncülüğü yapılan, BM sponsorluğundaki müzakereleri hem tamamlayan hem de ona rakip olan paralel Astana süreci de çatışmasızlık bölgelerinin oluşturulması ve takibiyle ilgili sorumluluğu alarak katkıda bulunmaktadır. Esasında Astana süreci, devam eden müzakerelerin çerçevesini belirleyen süreç haline de gelmiştir.

Tüm bu gayretler içerisinde yerel insanların günlük barış kaygılarına ilişkin talepleri ve ihtiyaçlarına, kuşatılmış bazı bölgelerdeki dramatik insani krizler haricinde, gerekli ilgi gösterilmemiştir. Başlangıçtaki ihtilalci ayaklanma, harici aktörlerin para ve silah sağlaması (ABD, Sudi Arabistan kuzeydeki Kürtler ve güneydoğuda Ürdün ve Irak sınırına yakın yerlerdeki Sünniler için, Türkiye ve Katar kuzeybatıdaki Özgür Suriye Ordusu [ÖSO] için, Rusya ve İran ülkenin geri kalanında rejim güçleri ve rejim yanlısı Şii ve Alevi kuvvetler için) ve DAEŞ'in Irak'tan Suriye'ye yayılması nedeniyle topyekûn savaşa dönüşmüştür. Merkezi birleşik komuta yapısı olmayan silahlı grupların çoğalması ve kendi yönetimlerini ilan eden savaş ağalarının yükselişi, rejimin hava saldırılarını kışkırtmasının yanında, sivil yapılara zarar vermiş, insan hakları ihlallerini artırmış ve neticede durumu eskisinden daha kötü hale getirmiştir (Khoury, 2014: 80).

Devam eden müzakerelere ilişkin en büyük eleştirilerden biri, Suriye muhalefetinin müzakerelere ilişkin uluslararası toplumunkine karşı kendi referans çerçevesini oluşturamamasıdır (Hafez, 2018: 4-6). Bu durum, büyük oranda müzakerelerdeki temsilin yerel taban yapılarından kopukluğuna bağlıdır. Güç politikaları üstün gelmiş ve gerçek meşru aktörler, halkın günlük hayatının barışına ilişkin endişeleri dillendirebilecekleri konferanslara katılamamıştır. Temsil edenler ise, süreci ileri götürebilecek incelikte politikalar hazırlamakta başarısız kalarak, nihayet, başlangıçtaki Geçici Hükümet Teşkilî planından Anayasal Reform sürecinin yürütülmesine kayan politikayı kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu, bütünüyle bir siyasi değişikliği ilke edinen ihtilalin talebi açısından kabul edilemez bir durumdur (Hafez, 2018: 8-9). Netice olarak, Yüksek Müzakere Komitesi ve onun devamı olan Suriye Müzakere Komitesi, harici sponsorların rehberliğini izleyen, danışmanlık rolü oynar organlar haline gelmiştir. Bu muhalefetin çoğunluğunu, gelişmelerin büyük kısmını uzaktan izleyen diaspora ve patronaj ilişkileri çerçevesinde savaşan grupların liderlerinden seçilenler oluşturmaktadır. Bu nedenle, Esad rejiminin devrilmesi retoriği haricinde, kendi siyasi gündemleri olarak gerçek endişeleri bir araya getirmekten çok uzakta durmaktadırlar. Başka bir ifadeyle, savaş ekonomisinden beslenen bu gruplar, ihtilali yerel-taban örgütlenmeleriyle toplum için günlük hayatın normalleştirilmesinin öne çıkarılması bakımından oldukça aktif olan gerçek sahiplerinden çalmışlardır. En şiddetli çatışmalar ortasında dahi YKK'lar, ÖSO olsun, rejim kuvvetleri olsun veya DAEŞ olsun, savaşan taraflarla yürüttükleri sürekli müzakereler sayesinde 'istikrar adaları' oluşturabilmeyi becerebilmişlerdir (Kaldor vd., 2014; Inside Syria..., 2016).

4.2. İstikrar Adaları ve Yerel Koordinasyon Komiteleri

Yoğun savaşın ortasında dahi, koruma ve düzen sağlayarak ve hizmetler sunarak YKK'lar, 'performans meşruluğu'nu başarmışlardır (Menkhaus, 2014: 74). Yine de ulusal ve uluslararası seviyelerdeki barış süreçlerine angaje olabilmeleri için doğru bilgi, yetenek setleri ve yetkiyle desteklenmeleri gerekmektedir (Menkhaus, 2014: 75-76). Bu, yerel siyasi kültürün ulusal ve

uluslararası seviyedeki siyasi kùltüre nasıl dönüştürülebileceği noktasında, antropolojik yaklaşımlarla doldurulabilecek bir alanı ifade etmektedir.

Turkmani ve diğerlerinin (2015) raporu bu noktada güzel bir örnektir. Rapor, siyasi seviye süreçlerinin yerelle bağlantı kurulabilmesinin ön koşullarından biri olarak, mevcut yasadışı ve gayri-meşru ekonominin, Suriye çapında ortak ekonomik çıkarlar yaratılması ve yaygınlaştırılması yoluyla meşru bir ekonomiye çevrilerek, yerleşmekte olan sosyal durumun dönüştürülmesinin önemine değinmektedir. Mevcut yerleşik toplumsal durum cemaatleri, sınır kontrolü, kontrol noktaları, temel malların yerleşim yerlerine aktarılması gibi sadece mümkün olan gelir kaynaklarını elinde tutabilme derecelerine göre kategorize eden bir durumdur. Savaştaki tüm taraflardan, şiddeti empoze edebilecek güce sahip olanlar, bu ekonomik zincirin gerçek kazananları olmakla birlikte, bazen zımnı bazen de açıktan ortak çıkarları için iş birliği yapma eğilimindedirler. Toplumun savaş ağaları veya benzeri önemli figürlerinden oluşan bu katmanı, insani yardımların dağıtımını dahi, insanları kendilerini takip etmeye, yönetimlerini tanımaya ve silahlı gruplarına katılmaya zorlayarak manipüle etmektedir. Kaldor'un (2013) haklı olarak iddia ettiği şekilde, savaş ekonomisi nedeniyle ortaya çıkan ve yerleşmekte olan, kendini etnik veya mezhepsel bir etiketle tanımlayan bu yeniden toplum düzenlenmesi, zaten parçalanmış olan toplum içerisindeki uçurumları daha da derinleştirmektedir. Dolayısıyla, günlük barışa sıkıca bağlantılı olan yerel dokunuş, harici etmenlerle domine edilmekte olan siyasi seviye süreçleri için bir zorunluluktur. Ayrıca böyle bir dokunuş, elektrik, ana otoyollar, su dağıtımı gibi esas olarak temel altyapıyla alakalı devam eden ortak bağımlılıklar, bahse konu raporda yapıldığı şekilde analiz edilirse mümkün olabilecektir.

Bir diğer rapor ise yerel sivil toplumun silahlı gruplar üzerinde artan baskısından bahsetmektedir (Kaldor vd., 2014). YKK'lar veya Yerel İdari Konseyleri (YİK / LAC), farklı boyuta, güce, koordinasyona ve silahlı gruplardan bağımsızlık derecesine sahip olsalar da hükmettikleri iddiasında bulunanların nezdinde, yerel halkın taleplerinin sesi olmuşlardır. Kendi aralarında iş birliği yapabilme durumlarında, mal tedarik etmek, hizmet sağlamak veya refahı geliştirecek yardımların ve projelerin gerçekleştirilebilmesi için şartların esnetilmesini sağlamak maksadıyla, silahlı gruplara baskı dahi uygulamışlardır. Mümkün olduğu sürece karşılıklı al-ver müzakereleri ve ısrarlı angajman süreci ile karakterize edilen bu tarz bir duruş, genellikle ekonomik ve/veya zirai faaliyetlerin genişlemesiyle sonuçlanarak günlük barışın geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Fakat bazı durumlarda ise, harici sponsorlardan kalkınma projeleri için gelen finansal destek ve savaş ağalarının bunları manipüle etmesi nedeniyle, YİK'ler de toplum içerisinde bir rekabet alanı olmuştur. Hatta, bağış yapanlarla bağlantıları nedeniyle siyasi ilişkiler, bu konseylerin üyeliklerinin oluşumunda etken olmaya başlamıştır. Bu nedenle, bu rapor, yardımlar ve finans desteğinin doğru adreslere ulaşabilmesi için, uluslararası hükümet dışı örgütlerin, yerelde daha güçlü etki alanı oluşturmasını tavsiye etmektedir.

Ortaya çıkan savaş ekonomisinin toplum üzerindeki olumsuz etkisi bu raporların da belirttiği gibi antropolojik bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu anlamda, bahse konu raporlar, kimliklerin çokça vurgulandığı ve radikalize olduğu, hatta bu sayede kitlelerin savaş ağaları çevresinde toplanabildiği ve ağaların ekonomik işlerinin geliştiği Suriye nüfusundaki derinleşen etnik ve mezhepsel çatlağın antropolojik bir açıklamasını sunmaktadır.

Öte yandan Martinez ve Eng'in 'ekmek politikası' (2017) Suriye'deki siyasi durumun başka bir antropolojik açıklamasını sunmaktadır. Önemli bir kùltürel antropolojik yönün siyasi alana yansımaları olarak desteklenmiş/sübvansede edilmiş ekmek, hükümet/devlet ile toplum arasındaki ince ve karışık bir ilişkiye işaret etmektedir. Sübvansede edilmiş ekmek dağıtımı, Baas rejiminin başlangıcıyla var olan bir mirastır. Devletin, "yerel nüfus içerisinde rıza ve meşruluğu inřa etmek için kritik olan" refah performansının 'tekrarlayan toplumsal uygulamalarının bir ürünü' (Martinez ve Eng, 2017: 134) olarak 'ekmek dağıtımı', diğer hükümet benzeri hizmetlerin yanı sıra, savaştaki her tarafı (DAEş dahil), bu işlevi yerine getirmeye zorunlu kılmıştır. Suriye yerel halkının günlük barışı için temel olan bu hizmet, savaşan taraflar için hem fırsat hem de sorun olmuştur. Suriye hükümeti, elindeki tüm imkanlarla bu işlevi sürdürerek "iyi halin garantörü ve vatandaşlığın koruyucusu" (Martinez ve Eng, 2017: 137) olarak kendini yansıtmışken, muhalif taraflar ve DAEş için zaman içerisinde bu hizmetin yerine getirilmesinden ziyade, savaş kabiliyetinin sürdürülebilmesi öncelik olmak zorunda kalmış ve neticede nerdeyse halk içerisindeki tüm meşruluk ve rızalarını kaybetmişlerdir.

4.3. Sahadaki Harici Kuvvetler

Suriye’de ABD, Rusya, İran ve Türkiye hem kendileri savaşmak hem de belirli grupları desteklemek için resmi olarak kuvvet bulundurmaktadır. Esasında bu kuvvetler, uzun süredir Suriye topraklarında bulduklarından, ülkede yaşayan halklara ilişkin bir bilgi birikimine de sahip olmuşlardır. Rekabet ve paylaşım odaklı küresel ve bölgesel yüksek politikalar nedeniyle, yerel halkın barış içerisinde yaşamasına ve günlük huzurun tesis edilmesine dair genel bir arzu ve isteğin olmaması nedeniyle, bu minvaldeki antropolojik yaklaşımların sergilendiğine yönelik herhangi bir bilgi tespit edilememektedir. Bu konuda istisna olarak Türkiye gösterilebilir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) sivillere zarar vermemek ve yerinden etmemek için en fazla gayreti göstermesi haricinde, bu aktörlerin hiçbirinin, içerisinde harekât yürüttüğü halkın kültürel yönlerini dikkate alan bir yaklaşım sergilediği söylenemez. Türkiye, harekât yürüttüğü ve kontrol altında tuttuğu bölgelerde, yerel aşiretleri ve grupları bir araya getirmek ve Türk kamu kuruluşlarını ve sivil toplumunu angaje ederek, kamu hizmetlerini başlatmayı ve idame ettirmeyi öncelik olarak görmüştür. Ancak, Suriye’de konuşlu Türk askeri personelinin, yerel halk hakkında çok az bilgiye sahip oldukları, yerel halkla temaslarında genellikle çevirmen veya ÖSO unsurlarının desteğine bağlı kaldıkları görülmektedir. Buna rağmen, Türkiye Cumhuriyeti’nin sınır komşusu olmanın verdiği avantajı kullanarak, tüm sivil kamu kurumlarıyla yerel düzeyde günlük huzuru ve hizmetleri sağlamayı önceleyen yaklaşımı, siyasi müzakereler seviyesinde öncelikler farklı gibi gözükse de etraflı barışın esas siyasi hedef olduğunun önemli bir göstergesidir. TSK tarafından Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtı sonrasında kontrol edilen bölgelerde, TSK ile iş birliği halinde olan sivil kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri günlük hayatın tesisini, idamesi ve korunması için etkin bir şekilde çalışmaktadırlar.

Görüldüğü üzere, Suriye iç savaşı kültürel antropolojinin barış müdahalelerinde uygulanmasına ilişkin çalışmanın ileri sürdüğü ana argümanlara büyük oranda uymaktadır. Hükümet dışı ve uluslararası örgütlerce desteklenmeye çalışılan yerel-taban yönetim sistemleri sayesinde, yerel alanda günlük barışın tesis edilmesi önemli oranda başarılabilmişken; savaş ve onun ekonomisi nedeniyle toplumun dönüşen siyasi-kültürel yönleri üzerine akademik araştırmalar da bulunmaktayken ve başarılı yerel barışın ölçeğinin tüm ülkeye genişletilmesine yönelik akademik tavsiyeler de varken, harici sponsorlar tarafından bağlanan ve çerçevesi çizilen siyasi müzakereler seviyesinin barış mekanizması, bu tarz antropolojik yaklaşımları kabul edebilir gözükmemektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışma, antropolojinin barış müdahalelerinin başarısına olan etkisine ilişkin birtakım değerlendirmeler sunmaya çalışmıştır. Antropoloji ve barışın hibrit formları, antropoloji ve uluslararası ilişkiler / çatışma yönetimine ilişkin Türkçe literatür henüz kısıtlı olup, İngilizce olarak da bu alan ilişkin yazın geçmişi çok eskiye gitmemektedir. Barışın hibrit şekilleri üzerine yapılmış çalışmalar, yerel aktörlere ait toplumsal ve kültürel özellikleriyle barış müdahalesi süreçlerine dahil olmasına odaklanarak, zımnın antropolojinin katkısını barındırmaktadır. Mevcut araştırmaların tekrarına düşmeden bu çalışma bir adım ileri giderek antropolojinin barış müdahalelerinin başarısına olası katkıları üzerine birtakım çıkarımlarda bulunarak hem ulusal hem de uluslararası literatüre ufak da olsa özgün bir katkı yapmayı hedeflemiştir. Literatür taramasında Soğuk Savaş sonrası barış müdahaleleri ile antropolojinin uluslararası ilişkiler ve çatışma yönetimi / barış inşasına olası katkıları üzerine eserlere başvurularak; bu çalışmada Soğuk Savaş sonrası dönem ele alınmıştır.

Bir uluslararası ilişkiler olgusu olarak barış müdahaleleri, uluslararası ilişkilerin mevcut genelleyici, indirgemeci ve dar kalıplı geleneksel kalıplarıyla sınırlı olarak analiz edilebilmektedir. Uygulamada ‘anlama’nın kısıtlı, yanlış veya manipüle haliyle gerçekleşmiş olmasından dolayı arzu edilen sonuçları vermeyeceği ve esasında sonuç odaklı yaklaşımların da sosyo-kültürel etmenlerin baskın olduğu çatışma ortamlarındaki meselelere çok da uygun bir hareket tarzı olmadığı ileri sürülmektedir. Bahse konu zorlukların aşılmasında, kritik olan ‘yereli anlama’nın ve ‘yöreye özgü’ yaklaşımlar ve stratejiler belirlenmesinde antropoloji, büyük oranda kolaylaştırıcı işlev gören, paha biçilmez bir içe bakış olanağı sunan hayati ve anahtar bir disiplin olarak öne çıkmaktadır. Bu özelliğiyle, örneğin sadece toplum içi ilişkileri inceleyerek çatışmasızlığın ve huzurun daha önce nasıl tesis edilmiş olduğunun anlaşılması noktasındaki katkısıyla, çok daha basit, daha az maliyetli ve daha az yıpratıcı politikaların geliştirilebilmesine olanak sağlayabilme potansiyeli bulunmaktadır.

Çalışmada çok katmanlı ve birbirine geçmiş barış inşası içerisinde antropoloji tarafından katkı yapılabilir alanlar araştırılmıştır. Genel literatür taramasına dayanarak, etraflı barış ne kadar yerel veya yerelleştirilmişse antropolojik değerlendirmelerin kabul edilebilirliğinin o kadar yüksek olduğunu iddia edilmektedir. Antropolojik çalışmaların uygulanma seviyesi yükseldikçe, günlük hayatın daha iyi ve daha barışçıl hale dnüşürüleceği ileri sürülmektedir. Ancak, ulusal ve uluslararası siyasi müzakereler seviyesinde antropolojik değerlendirmelerin katkı yapmasında fayda görülmese rağmen, bu yaklaşımların kabul edilebilirliğinin yüksek politikalar nedeniyle düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca alışma, askeri alanlar için kültürel antropolojik yaklaşımlar geliştirmenin, uygun uzmanlık eksikliğinden veya uzmanlık olsa bile bunun kinetik amaçlar için kullanılması eğiliminden dolayı sıkıntılı olduğunu değerlendirmektedir. Dolayısıyla, alışma barış müdahalelerinde antropolojik yaklaşımların, büyük oranda sivil toplumun, özellikle yerel-taban örgütlenmeleri, hükümet dışı örgütler ve akademisyenlerin uğraş alanı olarak kaldığı sonucuna erişmiştir.

Bu ıkarımlar, Suriye iç savaşı kapsamında incelendiğinde de çoğunlukla teyit edilmiştir. Suriye’de harici aktörlerce domine edilen barış inşası ve süreçleri içerisinde vekalet dayalı tutum, yerelde geliştirilen insiyatifler ve günlük barışın ülkenin genelinde tesisine ilişkin bir çerçeve mutabakatın önündeki en büyük engellerden biri olarak görünmektedir. Antropolojik anlamda BM tarafından yerelin sürece dahilini ve bu anlamda yerelin günlük huzurun tesisi anlamında endişelerinin, müzakere sürecine dahil edilmesini sağlayacak sınırlı girişimler olmuşsa da küresel ve bölgesel aktörlerin paylaşıma dayalı yüksek politikaları neticesinde bu gayretler, çok fazla başarı imkânı yakalayamamıştır. Antropolojinin Suriye iç savaşındaki barışın tesisine en büyük katkısı, yine sivil toplum ve akademisyenler düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, barış sürecindeki aktörlere tavsiye anlamında yazılan raporların içeriği, antropolojik değerlendirme ihtiva eden sosyo-ekonomik tavsiyeleri yansıtmaktadır. İstikrar adaları gibi savaş içerisinde günlük barış için kendinden gelişen olgunun ortaya konması da antropolojik gözlem ve değerlendirmelerin sonucudur. Bu minvalde alışma, Suriye iç savaşının, antropolojinin barış müdahalelerine katkısı kapsamındaki tezini teyit ettiği sonucuna ulaşmaktadır.

KAYNAKA

- BARGUÉS-PEDRENY P. ve ELISA R. (2018). “Hybrid Peace Revisited: An Opportunity for Considering Self-Governance?”, *Third World Quarterly*, 39(8): 1543-1560.
- BELLONI, R. (2012). “Hybrid Peace Governance: Its Emergence and Significance”, *Global Governance*, 18(1): 21-38.
- BERNHARD, A. (2013). *Dynamics of Relations between Different Actors When Building Peace, the Role of Hybridity and Culture*, Berghof Foundation.
- BOSTAN, H. (2016). “Antropoloji, Kültür ve Güvenlik”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(2): 1-31.
- DOYLE, M. W. (2001). “The New Interventionism”, *Metaphilosophy*, 32(1/2): 212-235.
- DUFFIELD, M. (1998). “Post-Modern Conflict: Warlords, Post-adjustment States and Private Protection”, *Civil Wars*, 1(1): 65-102.
- FORTE, M. (2011). “The Human Terrain System and Anthropology: A Review of Ongoing Public Debates”, *American Anthropologist*, 113 (1): 149-154.
- HAFEZ, M. H. (2018). “The Higher Negotiation Committee and Syrian Negotiation Committee: Shifts in References and Goals During Intra-Syrian Negotiations”, *Al Sharq Forum*, <https://research.sharqforum.org/2018/05/25/the-higher-negotiation-committee-and-syrian-negotiation-committee/> (10 Mayıs 2019).
- HURTADO F. A. ve ERCOLANI, G. (2013). *Anthropology and Security Studies*, Universidad de Murcia ve Nottingham Trent University College of William and Mary, USA.
- Inside Syria: What Local Actors Are Doing for Peace (2016). *Swisspeace/Conflict Dynamics International / FarikBeirut.net*
- KALDOR, M. (2013). “In Defence of New Wars”, *Stability: International Journal of Security and Development*, 2(1): part 4.

- KALDOR, M. TÜRKMANI R. ve HARIRI N. (2014). "Hungry for Peace: Positives and Drawbacks of Local Truces and Ceasefires in Syria", <http://www.lse.ac.uk/website-archive/newsAndMedia/PDF/Syriareport.pdf>
- KALDOR, M. (2016). "How Peace Agreements Undermine the Rule of Law in New War Settings", *Global Policy*, 7(2): 146-157.
- KHOURY, D. (2014). "Organising for the Future: Grassroots Governance and National Peace", *Accord*, 25: 78-81.
- KYROU, C. ve RUBINSTEIN, R. (2008). "Cultural Anthropology Studies of Conflict", (Ed.) KURTZ L., *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*, Elsevier.
- LE VINE, R. A. (1961). "Anthropology and the Study of Conflict: An Introduction", *The Journal of Conflict Resolution*, 5(1): 3-15.
- MAC GINTY, R. (2011). *International Peace Building and Local Resistance-Hybrid Forms of Peace*, Palgrave Macmillan Publication, Hampshire.
- MAGISTRO, J. (1997). "An Emerging Role for Applied Anthropology: Conflict Management and Dispute Resolution", *Practising Anthropology*, 19(1): 5-9.
- MAHNKEN, T. (2016). "The Military and the Academy: Overcoming the Divide", *Foreign Affairs*, <https://csbaonline.org/print/1803> (28 Mart 2019).
- MARTINEZ, C., Jose' ve ENG B. (2017). "Struggling to Perform the State: The Politics of Bread in the Syrian Civil War", *International Political Sociology*, 11: 130-147.
- MENKHAUS, K. (2014). "Local Governance and Peacebuilding: Challenges of Legitimate Representation", *Accord*, 25: 74-77.
- ODENDAAL, A. (2010). "An Architecture for Building Peace at the Local Level: A Comparative Study of Local Peace Committees", Discussion Paper, UNDP, https://www.un.org/en/land-natural-resources-conflict/pdfs/UNDP_Local%20Peace%20Committees_2011.pdf (25 Nisan 2019)
- RICHMOND, O. P. (2015). "The Dilemmas of a Hybrid Peace: Negative or Positive?", *Cooperation and Conflict*, 50(1): 50-68.
- RICHMOND, O. P. (2018). "Rescuing Peacebuilding? Anthropology and Peace Formation", *Global Society*, 32(2): 221-239.
- RICHMOND, O. P. ve MITCHELL, A. (2012). "Introduction-Towards a Post-Liberal Peace: Exploring Hybridity via Everyday Forms of Resistance, Agency and Autonomy", (Ed) RICHMOND O.ve MITCHELL A., *Hybrid Forms of Peace*, Palgrave Macmillan Publication, Hampshire.
- SCUPIN, R. (2017). "Anthropology, Conflict, and International Relations", (Ed) YETIV S. A. ve JAMES P., *Advancing Interdisciplinary Approaches to International Relations*, Palgrave Macmillan., Hampshire.
- SIMS, C. J. (2015). *The Human Terrain System: Operationally Relevant Social Science Research in Iraq and Afghanistan*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press.
- TURKMANI, R. KALDOR M. ve BOJICIC-DZELILOVIC V. (2015). "Countering the Logic of the War Economy in Syria; Evidence from Three Local Areas", LSE, <http://www.securityintransition.org/wp-content/uploads/2015/08/Countering-war-economy-Syria2.pdf> (12 Nisan 2019).
- TURNER, C. P. (2018). "The Syrian War: A Conflict Analysis and Resolution Perspective, Identifying Incompatibilities and the Prospects for Mediation and Negotiation", CARIS, <https://turnerconflict.files.wordpress.com/2018/04/caris-report-on-the-syrian-war-2018.pdf> (02 Nisan 2019).

YILMAZ, S. (2013). “Antropoloji ve Güvenlik”. 21.Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi, 6: 227-259.